

Látogatásom Jánoséknál.

Nyár elején jártunk akkor. Megtörtént a bábavizsga, és az ujdonsült bábák készültek haza falujukba. Tőlem is elbucsuztak. Én akkor még a klinika röntgenosztályát vezettem mint tanársegéd. Kiss-Tóthné említette, hogy Mélykutra megy haza. Felfigyeltem a Mélykut szóra. Meg is kérdeztem tőle, hogy ismeri-e Földes Jánosékat. Földes János édesapámnak volt tisztiszolgája a 14-18-as háboru idején. Megkértem Kiss-Tóthné, hogy adja át Jánosnak az üdvözetemet és mondja meg neki, örülnék, ha alkalomadtán hirt adna magáról, mert szívesen emlékszem vissza reá; sok gyermekkori emlékem fűződik hozzá.

Egy hét sem telt bele, levelet kaptam Jánostól, melyben megköszöni az üdvözetemet és írja, hogy szeretné, ha ellátogatnék hozzájuk Mélykutra. Megköszönve a meghívást, klinikai elfoglaltságom miatt magam helyett csak egy kis fényképet küldtem, amelynek hátlapjára körülbelül azt írtam, hogy szíves megemlékezésül Földes Jánosnak, aki gyermekkoromban sokszor ügyelt reám. Következő levelében megismételte meghívását, még pedig olyan kedvesen, hogy nem tudtam ellenállni és megígértem, hogy meglátogatom.

Meleg nyári nap volt, amikor beültem a vonatba és Mélykut felé utaztam. Bácsalmástól kezdve már alig vártam, hogy viszontlássam Jánost. Már messziről feltűnt nekem, hogy Mélykut kis állomása előtt sok ember áll. Még meg sem állott a vonat egészen, én még a lépcsőn voltam, amikor ezek az emberek János után, őt közrefogva odahuzódtak a kocsim ajtaja elé. Leszálltam. Szóhoz sem jutottam, mert János kalaplevéve, rövid üdvözlő beszédet intézett hozzám, utána meg egy világoskék ruhás, jóképű kislány virágcsokorral a kezében mondott nekem néhány szót a virágot átnyujtva. A vonat ablakaiból néztek ki az emberek és úgy vélem, azt hitték, hogy itt valami képviselő fogadról van szó. Mit tagadjuk, kissé zavarban voltam.

Válaszoltam ugyan néhány szóval az üdvözlésre, de zavaromban elfelejtettem megcsókolni a virágot átnyújtó kislányt, pedig az ilyen esetben illet volna.

Nem akartam hossza huzni a nekem igen szokatlan helyzetet, sűrgettem Jánost: „gyerünk már”-és utat nyitottam az emberek közt. János mindenáron kivette kezemből a kis orvosi táskát, mely ezuttal fogkefét és egyéb utiholmit tartalmazott és fél lépéssel mögülem-mellőllem diktálva az irányt megindultunk a község tulsó végén, a szegényház mellet levő háza felé. Az állomás melletti letarolt nádason át vezető ösvényen haladva hátrapillantottam. Hát látom, hogy legalább vagy tizen követnek. A kis téren át beértünk az első uccába. Szép széles ucca volt, a kocsí út két szélén árok, a házak előtt téglával kövezett gyalogjáró, a kövezetre dús lombu fák adtak árnyékot, és a fák mellett, mint ahogyan az már lenni szokott, ösvény is volt. Ezt homorura taposták, kik a kövön nem szeretnek járni. Falusi ember szivesebben jár a csupasz földön, mint a mesterséges, kemény, köves uton. Jó is az a puha ruganyos föld! Különösen meztéláb ezen esik jobban a járás! Szóval Mélykutnak szép módos uccái vannak, minden igénynek igyekeznek megfelelni. Az uccán, a tuloldalról, az árkokon átugrálva is átjött egy-egy ember megkérdezni, hogy ki ez az ur, akit kísérnek. Furcsa jelenség lehettem faközöld krepp-papírnelyű virágcsokorral a kezemben a kis menet élén.

Lassanként átértünk Mélykut tulsó szélére. Ott volt János háza, mely egyáltalán nem volt szegényes, mint amit az ember önkéntelenül sejtett, ha Jánostól kapott levélen a „feladót” olvasta: Földes János, a szegényház mellet. Mélykut. Az uccának neve nem volt, és volt Mélykuton más Földes János is, ezért, a szomszédság után ez volt a leg találóbbs megkülönböztetés. – Az azért látszott, hogy a község szélén vagyunk. János háza előtt még nem volt járda, a fák egészen fiatalok voltak. De kívül is, belül is tisztaság volt a házban. Maga a ház nem régen épült. Feltűnően nagy ablakai voltak. Az uccai szobán 3 egyforma nagy ablak volt. – János talán nálunk tanulta a világosság és jó levegő, szeretetét – gondoltam magamban –. És szapora egymásutánban tódultak eszembe a gyermekkori emlékek, melyekben Jánosnak is nagy szerepe volt. Az emlékek kissé szórakozottá tették társalgásomat, és láttam ő is tele van emlékekkel. Szerettem volna gondolatait ismerni. Szerettem volna, hogy beszéljen arról az időről, melyet nálunk töltött. Gyermekkoromból nem is annyira sajátmagam, mint sokkal inkább édesatyám alakja érdekelt, kit nagyon szerettem, mert nyílt, egyenes és végtelenül jó volt. Nem nagyon volt alkalom, hogy az 1914-es szerb hadjáratról beszéljen nekem, pedig nagyon szerettem volna arról hallani. Édesatyám szükszavu elbeszéléseiből Valjevó elfoglalására és csak

még egy-két töredékre emlékeztem gyermekkoromból. Sajnos ő már régen nem élt. Jánostól reméltem atyámról hallani. Mélykuti látogatásommal tudat alatt őt is kerestem. Vágyom utána! Mit nem áldoznék, hogy ha csak egyetlen estén át is beszélgethetnék vele! Ha úgy szívem szerint kérdegethetném régi dolgokról és ha beszámolhatnék neki a távozása óta történekről, szeretnék örömet szerezni neki elért eredményeimmel. Ha másnak emlegetem, könnyen hencegésnek tűnhet. Ugy érzem mint ha alig beszélgettünk volna atyámmal. – Sohasem felejttem el, hogy nyolc éves koromban egy bécs melletti Baden-i temetőben mutatott nekem egy sírkövet, melyre az volt írva, hogy „...wir waren nicht bloss Vater und Sohn, sondern wir waren auch Freunde...”. – Akkor, ott mi ketten is „barátságot” kötöttünk. Megigértette velem, hogy bármi történik is, azt neki őszintén elmondom, nem titkolok el semmit. Ő viszont önként megígérte, hogy az őszinteségből semmi hátrányom sem származik. – E barátságunkat meg is tartottuk mindvégig. Én mindig megmondtam az igazat, ő pedig még akkor sem bántott, ha véletlenül rossz fát tettem a tüzre, s így kellemetlen volt közleményem.

Mikor már nagyobb voltam, s beszélgethettem volna vele mindenről, akkor egyetemi tanulmányaim miatt távol éltem a szülői háztól, és ha nagyritkán hazakerültem, oly zsfolt volt a programom, hogy beszélgetésre csak nagy ritkán futotta. Akkor is csak elégtelenül rövid időre. A beszélgetésbe való bemelegedéshez pedig elengedhetetlenül szükséges egy bizonyos „előidő”. Gyakran ezután az „előidő” után már nem is, vagy csak alig futotta beszélgetésre. Tul korán halt meg. Mennyire örült volna, ha még láthatta volna, hogy a fia orvosi diplomát kap.

Ha láthatta volna, hogy beérik...

Milyen jó volna beszélgetni vele. Nem is tanács, nem is segítség az ami hiányzik, mert hisz, – mint ahogy bebizonyosodott –, e nélkül is, valahogy mégiscsak eljutottam a mai napig. – A küzdelmekről szeretnék neki beszámolni. Mindenért keményen, szívosan meg kell küzdenem; volna miről beszámolnom. Örülne ezeknek. Tudom örülne annak is, hogy nem lettem fennhéjázó, hogy igyekszem jót tenni az egyszerű emberekkel, s amennyire tehetem pártját fogom a gyengéknek, a kiszolgáltatottaknak... Biztos szívesen hallaná ezt is, hogy eljöttem ide Jánost meglátogatni... Ilyen gondolatok cikáztak az agyamban.

János oly természetességgel s könnyedséggel tessékelt be az udvarba, mint valami „grand seigneur”. Franciska asszony, János felesége, nyilt képű, barna haju, mollette, rokonszenves, élénk teremtés, kedvesen fogadott. Ő is oly természetességgel beszélt velem, mintha egész évben egyebet sem csinálna, mint városi vendégekkel társalogna. –

A házban nyoma sem volt annak a jellegzetes szagnak, amely szellőztetés elégtelenségéből szokott eredni. Az uccai szoba nagy, tágas helység volt. Az egyik ablak melletti sarokban mellig érő sublótot pillantottam meg, volt a tetején néhány váza, pohár, kávécsésze.

Közelebb menve észrevettem, hogy én is ott vagyok, azon a képen amit nemrégén küldtem Jánosnak. Képem üveg mögött volt, melyet sárgarézdrót állvány tartott. Ej ha! Ezek engem ennyire megbecsülnek? De mit becsülnek rajtam? Vagy hizelgésből tették ki a képem? Ennyire csalódtam volna bennük? Vagy hogy velem szórakoztatják az ismerősöket? Vagy talán egyszerűen csak azért, hogy az a meglévő kis képkeret ne álljon üresen? – Szóval kissé kényelmetlenül éreztem magam. –

A hangom is elállt mikor egészen a sublót elé érve, a magaméval szemben, egy ugyanolyan rézdrótos üveg mögött atyám képét láttam meg. Meghatottan néztem, kezembe vettem, és egészen önkéntelenül megfordítottam. Édesatyám világos kerekded írását olvastam: „Földes Jánosnak a világháboruban hűséges kíséremnek megemlékezésül Várady Károly alezredes.”

Egy pillanatig azt éreztem, hogy kezet szorítok atyámmal...

Ugyanaz a méretű kép, hasonló szöveg, ugyanaz a drótkeret... Így már egyszerűen értettem, hogy miért került oda a képem a sulótra. Meg voltam illetődve nagyon, és bizony már nem is emlékszem, hogyan oldódott megilletődésem; sokáig voltam az élmény közvetlen hatása alatt.

Folyt a társalgás. Időszerű dolgok, Mariska, Pista volt a beszéd tárgya. Ők csendesen figyeltek. Panaszolta János, hogy ő régebben betegeskedik, köhög.

Én a nagy szobában aludtam, ők a másikban, illetve a konyhában.

Másnap reggel még ágyban voltam, mikor János bejött a cipőmért. Megtisztította, hiába szabadkoztam. – Reggelizés után megvizsgáltam Jánost. Nagyon sovány volt. Minden bordája kidomborította viaszszinü bőrét. Akárhol hallgattam szörtyögött, bugott, pattogott, csengett a mellkasa belül. Mintha ezernyi apró halálharanggal lett volna tele. Nagyon levert a lelet. Hogy ez a betegség megálljon, arról szó sem lehetett. De ha már a bajon nem bírok segíteni legalább mindent megteszek majd, hogy könnyebben viselje s hogy élete végét, mely nem lesz hosszú, még munkával tölthesse el. Mert nincs rémesebb a senyvedéses levertségnél. Reményt, munkakedvet, néhány kiló súlygyarapodást, étvágyat reméltem elérni. – E tervem sikerült is később. Boldog voltam. –

Vizsgálat végeztével megnéztük a házat, udvart, házatáját. Ugy éreztem magam ott az udvaron, mint néha gyermekkoromban Husvétkor, mikor már megtaláltuk a nyulfészket, meg volt az ajándék, egy-két színes tojást

is összekoccantottunk már és sonkás reggeli után jóllakottan, ünneplősen ögyelegtünk az udvaron. – Megláttam egy darab kötelet s megmutattam Pistának, hogy milyen a cserkészek kötéljátéka, a „krinolin”. Forgattam magam körül a kötélhurkot és mint valami akrobata ugráltam be és ki az állandóan forgó krinolinba. Nagy volt a hatás. –

Azután megjelent Kiss-Tóthné és kért, hogy jöjjenek el hozzá a falu közepe táján lévő lakásába, mert odarendelt egy várandós asszonyt, meg kellene vizsgálni és véleményt adni arról, hogy vállalhatja-e ennek az asszonynak a szülését? Vagy pedig, komplikációk várhatók ennél és ezért célszerűbb lesz beküldeni kórházba Bajára. – Megtartottuk a „konziliumot”. Eredmény az volt, hogy vállalhatja. Ismertem Kiss-Tóthné, ügyes bába volt; biztosan megbirkózik ezzel az esettel is, ha nem is lesz könnyű a dolga. – Természetesen nem fogadtam el semmit a vizsgálatért.

Ritkán ebédeltem oly jól, mint aznap Jánoséknál. Minden szempontból kellemes volt az ebéd. A hangulat ünnepi, de fesztelen; az ételek kitűnők. A husleves, tormás főtt marhahus után ismét hus következett. Akkor ettem életemben a legizletesebb kacsasültet. Vörösbarnára, ropogósra volt sütvé. Értette a módját Franciska asszony. Az elkészítés is, tálalás is, kínálás is kifogástalan volt. Ámulva néztem és élveztem azt a kedves, szeretetteljes, természetes módot, ahogy gyermekeivel beszélt ő is, János is. Ez a hangnem ez a kedves modor volt a fém-jelzése annak a meghitt családi hangulatnak, melyet náluk észleltem és amelyhez hasonlót csak igen-igen ritkán láttam eddig. Tökéletes, együvé tartozó, körszerű kis család volt. Élveztem a családi hangulatot. – Gyermekeiket gondosan nevelték. Nem is volt azokkal semmi baj. Még az evőeszközöket is hiba nélkül használták. Sok egyéb jelből is látszott, hogy az életforma, melyet mutattak állandó, a megszokott volt náluk és nem csak az én tiszteletemre mimelték.

Be sem fejeztük az ebédet, kezdtek jönni a látogatók. Rokonok, ismerősök, barátok. Amolyan kissebbfajta bucsujáróhelyen lehet ez körülbelül így. Teljesen úgy, mint ahogy Giono „Que ma joie demeure” regényében a szarvas csodájára járnak az emberek, úgy volt az itt velem is. Kissé kényelmetlenül éreztem magam, mikor egy szembeteg kislányt kellett megvizsgálni. Nőgyógyász és röntgenes lévén a szemészeti ismereteimet már halvány hályog kezdte fedni. Szerencsére nem hiába gyöngyözött a homlokom, kisütöttem, hogy mi a baja és mit kell tenni vele. Meg is adtam az utasításokat és később levélben értesítettek a gyógyulásáról.

Délután a látogatókkal együtt az udvaron beszélgettünk. Kértem Jánost, hogy meséljen arról az időről amikor még Pesten, Temesváron, Gorazdeben, Szerbiában, Nagybecskerekén, Badenben, Mezőkövesden, Budapesten, Triestben és Zágrábban atyámat szolgálta. Nem volt kedve hozzá. Annyit

mégis elértem, hogy megígérte: leírja majd a katonai idejéből eredő emlékeit. Tudtam, hogy ezekben a memoirokban sok atyámravonatkozót talállok majd. Nem akartam, hogy csak atyámról írjon, mert biztosra vettem, hogy így ha sajátmagáról ír, sokkal valódib lesz írása.

Egy fényképet is őrzök arról a délutánról. János meg én állunk egymás mellett a tornác előtti, kis, udvarbeli kerítésnek támaszkodva, úgy hiszem ez volt utolsó fényképe. Ekkor már ijesztően sovány volt.

Nehéz volt a bucsu. Éreztem, hogy nem látjuk egymást többé ebben az életben. – Az állomásra menet kérdeztem, hogy mennyi adót fizet. Nem volt nagy összeg. De neki nagy lehetett. A nálam lévő pénz épen 1 évi adóját (lehet ugyan, hogy csak a negyedét) tette ki. Nagy röstelkedve rábirtam, hogy elfogadja. Nem birtam eldönteni melyikőnk volt nagyobb zavarban ő-é vagy én. Kinos kis jelenet volt. Féltem, hogy árnyékot vet a nekem felejtethetetlenül kellemesen telt látogatásom emlékére. – Nő de tudta ő, hogy jószívvel adom, hisz ismerte az atyámat.

Az állomáson alig birtunk elszakadni. Mindketten a multat és a jelent is láttuk távozni egymásban mikor elindult velem a vonat s még mindig fogtuk egymás kezét...

- - -

Pécsről azután küldözgettem én Jánosnak arsenes-vasas pillulákat, calcium port, sulphogujacol syrupot, stb, stb-t. Szedte is ezeket. – El sem mondhatom, mennyire örültem, mikor írta, hogy 2 kilót, majd később, hogy 6 kilót gyarapodott testsulya és, hogy könnyebben érzi magát, étvágya is javult, ismét dolgozhat.

Küldtem neki néhány iv vonalas írópapírt, 2 tollszárat, néhány tollat, hegyeset is, vágottat is, hogy válogathasson; itatóst, tintát, gyertyát, és újra kértem, hogy írja le azt, amire emlékszik a 14-es Szerbiai hadjáratból. Azután is unszoltam még néhányszor.

Hosszabb idő telt már el mikor egyszercsak csomagot kaptam Mélykutról. Egy sült kacsra volt benne. Annak a jó multkorinak szakasztott mása. Mákos rétes is volt benne, ugyanolyan jó mint amelyet akkor ettünk. Gondosan, többszörösen papírba csomagolva megérkezett ivpapíron 32 oldalon leírva, János saját kezeirásával „Visszaemlékezése” katonai idejéről. Kaptam két kispárnát is; diszesre himezte ki részemre Franciska asszony. – Nem a kacsra kellett, nem a mákos kellett legelőbb. Az egyik kispárnát a fejem alá tettem a klinikaiasan vetett ágyra és mohón kezdtem olvasni a várva várt írást, mely úgy, ahogy volt, íráshibáival együtt pontosan lemásolva teljes egészében itt áll: